Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto

Aika: perjantai 5.10.2018 klo 9.00

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+123/2018

Teema: Korkeakouluopetus ja tutkimus (luku 29.40). Miten varmistetaan koulutuksen ja tutkimuksen korkea laatu sekä osaavan työvoiman riittävyys?

Tieteentekijöiden liitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioiksi.

1. **Mahdollisuudet laadukkaaseen korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen on turvattava purkamalla indeksijäädytykset**

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan 3 137 milj. euroa, joka on 167 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Esitys ei lupaa korkeakouluille tai tutkimukselle auvoista ensi vuotta. Yliopisto- ja ammattikorkeakouluindeksien jäädytys on edelleen voimassa ja sen vuoksi korkeakoulujen ensi vuoden talous on todella tiukoilla. Samaan aikaan valtioneuvosto on esitellyt yliopisto- ja ammattikorkeakoululain muutoksen, jonka mukaan korkeakoulujen tehtäviä lisätään jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjonnalla. Opetus- ja kulttuuriministeriön Korkeakouluvision tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen osuus vähintään 50 prosenttiin ikäluokasta. Tähän pääseminen edellyttää lisäyksiä yliopistojen opetushenkilöstön määrään. Tieteentekijöiden liitto pitää korkeakoulukentän tehtäväkentän paisuttamista ja rahoituksen jatkuvaa vähentymistä mahdottomana yhtälönä. Tutkimus ja innovaatiotoiminta eivät kehity vajailla resursseilla. Erityisesti yliopistoissa koulutustehtävien lisääntyminen tarkoittaa sitä, että taloudelliset ja ajalliset resurssit tutkimustyölle ovat yhä tiukemmassa. Suomalaista korkeakoulutusta kehitetään tutkimuksen kustannuksella, joka on kestämätöntä.

Talousarvioesitys on ristiriidassa myös tutkimus- ja innovaationeuvoston linjausten kanssa. Neuvosto haluaa kasvattaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiorahoituksen (TKI) BKT-osuuden 4 prosenttiin. Tavoite jää talousarvion luvun 29.40 taulukon (s. 399) mukaan yhä kauemmaksi. Ensi vuoden arvio T&K-menojen BKT-osuudesta on vain 2,8%, kun vielä vuonna 2013 se oli 3,29%. Julkisen tutkimusrahoituksen kurssi on saatava nousuun ennen kuin on liian myöhäistä.

2. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleihin kaavaillaan ristiriitaisia muutoksia

Talousarvioesityksen mukaan ”Korkeakoulut jatkavat toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä hallitusohjelman mukaisesti. Samalla ne profiloituvat, selkeyttävät ja tiivistävät yhteistyötä ja työnjakoa keskenään sekä tutkimuslaitosten kanssa.” Samaan aikaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleihin kaavaillaan muutoksia, jotka Tieteentekijöiden liiton mielestä entisestään rajoittavat korkeakoulujen taloudellista autonomiaa ja mahdollisuuksia tehdä omia valintoja. Korkeakouluhallinnon tutkimuksen mukaan Suomen korkeakoulujen rahoitusmalli poikkeaa kansainvälisistä vertailukohteista siten, että tulosrahoituksen osuus meillä on harvinaisen suuri. Samanlainen tulosrahoitus kaikille yliopistoille tai ammattikorkeakouluille ohjaa korkeakouluja tavoittelemaan samoja asioita. Tämä kaventaa autonomiaa ja korkeakoulujen omien valintojen tekemistä. Rahoitusmalliin tehtävät prosenttiosuuksien viilailut ovat hyvin poukkoilevia. Korkeakouluilla tulee olla enemmän harkintavaltaa rahankäytössään, siksi sitomattoman perusrahoituksen osuutta tulee kasvattaa. Rahoitusmallissa on tärkeää vakaus ja ennustettavuus. Tieteentekijöiden liiton mielestä rahoitusmallien valmistelussa tulee ottaa aikalisä ja valmistella ensi vuoden alusta lähtien korkeakoulujen rahoituksen kokonaisuudistus.

3. Suomen Akatemian rahoitus nuorille tutkijoille

Budjettiriihen päätöksissä valtioneuvosto lisäsi Suomen Akatemian myöntövaltuuksia pysyvästi 25 miljoonalla eurolla, joka oli tarkoitus kohdentaa nuorille tutkijoille. Valtioneuvoston päätös Akatemialle annettavasta lisärahoituksesta nuorten tutkijoiden tukemiseen loi yleisen ennakko-oletuksen, että rahoitus kohdentuisi Akatemian rahoitusmuodoissa tutkijatohtoreille. Näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Akatemian päätös kohdistaa em. 25 M € lisärahoitus akatemiahankkeisiin, jossa hakijan (hankkeen johtajan) on oltava professorin tai dosentin tasoinen tutkija ei tue yleistä käsitystä nuoren tutkijan uravaiheesta. Akatemian käyttämä ilmaisu ”nuori tutkijasukupolvi” on epäselvä, eikä sillä ole vakiintunutta tai yleisesti hyväksyttyä määritelmää tutkimuspoliittisessa kielenkäytössä.

Akatemian haussa ihmetystä herätti se, että nuorille tutkijoille tarkoitettu rahoitus suunnattiin selkeästi urallaan jo edenneille tutkijoille, eli professorin tai dosentin tasoisille tutkijoille. Kyseenalaiseksi jää se, miten hankehakemusten arvioinnissa otetaan huomioon hankkeeseen osallistuvien uravaihe, eli painotetaanko hakemuksista niitä, joissa hankkeessa on sisällä heitä, jotka perinteisesti katsotaan nuoriksi tutkijoiksi (väitöskirja- ja postdoc/tutkijatohtorivaiheen tutkijat). Hakuohjeet ja kriteerit keskittyvät suurimmaksi osaksi hakijan eli hankkeen johtajan meriitteihin, joiden osalta keskitytään ”viiden viime vuoden saavutuksiin sekä potentiaaliin tutkimuksen uudistajana tulevaisuudessa.” Suomen Akatemian nuorelle tutkijasukupolvelle suunnatussa hankehaussa epäselväksi jää, kohdentuuko rahoitus lopulta heille, jotka yleisesti katsotaan nuoriksi tutkijoiksi.

Negatiivinen ilmiö on myös se, mikäli termiä ”nuori tutkija” venytetään koskemaan urallaan jo professorin tasolle / tasoisiksi edenneitä. Nuori tutkija -nimikkeitä käytetään usein perusteluna määräaikaisille tehtäville. Täten on huolestuttavaa, jos nuorten tutkijoiden usein määräaikaisia

tehtäviä ulotetaan yhä pidemmälle tutkijanuramallissa. Tällainen ei ole hyväksi tutkijoiden urakehitykselle.

Tieteentekijöiden liitto toivoo, että Suomen Akatemian jakokriteereistä syntynyt julkinen keskustelu vaikuttaa siihen, että jo ensi vuoden rahoitusta suunnataan myös aidosti nuorille tutkijoille eli uransa alkuvaiheessa olevalle tutkijakunnalle.

Petri Koikkalainen
Puheenjohtaja

Johanna Moisio
Toiminnanjohtaja